

f- Xukunka islaami la raadinaayo maloo Mari karaa waxkasta oo xalaal iyo xaraanba ah taas waa kow.

Mida kale shekhow hadii messhii loo soo carari jiray culimadii iyo masaajidadii lagag cararo inteen u cararnaa, culimadii waxay noqdeen dhiig daadiyayala masaajidadii waxa laga dhigtay meel cidan laga hago inteen aadnaa .

Suaashan xamar ayaan ka soo diray daadir

Jawaab:

In wax lugu xukumo waxa Alle soo dejiyay darajooyin ayay kala leedahay:

- 1- mid qof walba looga baahan yahay, oo ah in qofku rumeeyo wixii khabar ah ee Alle iyo Rasuul noo sheegaan, wixii ay na faraanna aan fulinno inta la awoodo, wixii ay naga reebaanna aan ka joogsanno.

Diinta asalkeedi iyo faraceedi ayaa soo gelaya.

Inta ay dadku sharciga ka fulin karaan aad ayay u badan tahay, iyadoon dowlad lugu xirin.

Qofkii Alle iimaan qalbigiisa geliyay, islaanimadiisuna saxan tahay ku raalli noqon maayo wax aan ahayn xukunka Alle.

Haddaba xukunka Alle muxuu yahay?

Xukunka Alle waa uu ballaaran yahay, waxaana soo koobaya wixii Nebi Muxammad (ammaan iyo nabadgelyo korkiisa ahaataye) Alla ku soo dejiyay, kaas ayay dadka waajib ku tahay in ay aqbalaan, dadka oo dhanna waxaa waajib ku ah in ay u xukuntamaan kitaabka iyo sunnada, oo dadku lama aanay imaan iimaankii waajibka ku ahaa haddaanay wixii ay isku khilaafaan uga danbeyn Rasuulka Alle (ammaan iyo nabadgelyo korkiisa ahaataye), sida ay tilmaantay aayadda 65aad ee suuratu nisaa'a

(فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم ثم لا يجدوا في أنفسهم حرجاً مما قضيت ويسلموا تسليماً)

- 2- Mid saaran qofkii Alle awood siiyay ee ummad madax u ah waxaa waajib ku ah in uu dhexdooda ku xukumo wixii Alle soo dejiyay.

Hadduu ku xukmin waayana Allaa kula xisaabtama oo ciqaaba, ummaddina dhexdeeda ayaa Alle colaad dhigaa, iyadoo arrintaa lugu ciqaabayo, sida axaadiithtu caddeysay.

Haddaba qofkii wax xukuma oo aan wixi Alle soo dejiyay wax ku xukumin, balse wax kale wax ku xukuma, isagoo dad ka baqaya ama adduunyo ku iibsanaya, sheeganayana in waxa uu wax ku xukumay ay yihiin xaq iyo caddaalad qofkaasi diin shuqul kuma leh.

Ibnutaymiyyah wuxuu sheegay isagoo ka hadlaya waqtigii uu noolaa in dadku sharciga saddex waxyaabood ku sheegaan:

- a- sharci munazzal ah (waa kii Alle soo dejiyay, waa kitaabki iyo sunnadi, dadka oo dhanna waajib ayay ku tahay in ay raacaan, ama madax ha noqdaan, ama qaalliyaal, ama sheekhyada dariiqooyinka, kuma jiro mid ay u furan tahay in uu ka baxo daacada Alle iyo tii Rasuulka "ammaan iyo nabadgelyo korkiisa ahaataye").
- b- Sharci mu'awwal ah (waa waxyaabaha ummaddu isku qabsato ee ijtihaadku ka furan yahay, qofkii qabsada wax ijtihaad ku bannaan yahay, luguma inkiro, dadkase waajib kuma wada ahan in ay warkiisa qaataan, haddaanu keenin xujo lama dhaafaan ah oo kitaabka iyo sunnada ku cad).
- c- Sharci mubaddal ah (waa wixii markhaati beenaale warkii lugu sugo oo kale, ama jaahilnimo iyo dulmi ku dhisan, xaqi iyo caddaaladdina ka baxsan, iyadoo wax lugu xukumayo xukumki Alle waxaan ahayn, ama qofki la leeyahay qiro wax aan jirin si dad kale xaqood loo duudsiyo, iyadoo ay dhici karto in aanu isagu ku danbaabin qaalligii wax loo hoosaasiyo oo sida muuqata wax ku xukuma, illeen waxa qarsoon ma oga e). waxaad fiirisaa majmuucul fataawaa (35/396-397 iyadoo soo gaabini ku jirto).

Haddaba su'aasha aad weydiisaay ee aad leedahay: " Xukunka islaami la raadinaayo maloo Mari karaa waxkasta oo xalaal iyo xaraanba ah ", waxay jawaabtu noqonaysaa:

Islaamku ma yaqaanno warkii siyaasigii talyaaniga ahaa ee lagu macaabi jiray Niccolo Machiavelli ee laga soo xigto in uu yiri: wax walba waa in loo maraa si ujeedka la leeyahay loo gaaro.

Islaamku wuxuu yaqaannaa in waxa la tiigsanayo iyo hadaf ku ay yihiin wax sharciga waafaqsan, waddada loo marayana waa in sharcigu oggol yahay, labaduba waa in ay xaqa waafaqsan yihiin.

Xaaladaha muslimiintu waa ay kala duwan yihiin, waqti wanaagsan waa la soo maray, waqtiya xunna waa ay soo mareen.

Haddii xukunki islaamka wax ka mid ah la khilaafo si sharciga waafaqsan ayaa loo daweyyaa, waa in la caddeeyaa waxani in ay munkar yihiin sharcigi khilaafsan, oo dadki xujada lugu oogo, dowladdi Alla dhulka u makaniyo ayay waajib ku tahay in ay ka hortagto munkarkaa, haddiise ay ka dhalanayso dowladnimadi oo baaba'da, dib baa loo dhigayaa, iyada oo wax yar la saxayo ma ahan in wixi weynaa baaba'ooda sabab loo noqdo. Dowladnimada waxaa ku badbaada inta badan nafti iyo maalki iyo wax badan oo diintii ka mid ah, oo dadki si nabad ah ayay Alla u cabbudi karaan, qofkiise naftiisa, xoolihiisa, iyo sharaftiisaba u baqaya cibaadadi ma macaansan karo, wanaag fara badanina wuu seegaa.

Haddii kuwa madaxda ahi ay iyagu ka seexdaan waajibki saarnaa, aaneyse u diideyn dadki arrimuhu ka go'een in ay khaladka saxaan waa ay saxayaan.

Haddiise khaladki aan la sixi karin in madaxdi muslimka ahayd lala dagaallamo ma ogiye, lalama dagaallamo, Rasuulku "ammaan iyo nabadgelyo korkiisa ahaataye" waa uu diiday in lala dagaallamo inta ay muslim yihiin tukanayaanna, isagoo ku sheegay in ay dadki dhib u geysanayaan, xoolahoodi iyo jirkoodiba, oo ay na neceb yihiin annana aan neceb nahay, markii ay yiraahdeen saxaabadu ma la dagaallannaa wuxuu ku yiri: maya, intaba ay dhexdiinna salaadda ku oogayaan. War hooy qofkiinnii nin uu madaxweyne u noqdo, ee arka ninki madaxda ahaa oo macsi la imaanaya, ha kabsado macsidiisa, laakiin yaanu ka bixin daacaddi.(muslim baa weriyay xadiithkaa, nr.1855).

Culimadi sunnadu waxay caqaa'idkooda ku sheegeen in aanay ka mid ahayn munkarki oo gacanta lugu zuuliyo in madaxdi hub loo qaato, markaa mas'aladi way ka baxaysaa munkar inkirid, la dagaallanka madaxdu ma ahan wax iska furan. Waxaad fiirisaa al amru bilmacruuf wanahyu canilmunkar oo khallaal leeyahay:32-33 isagoo warkaa imaam Axmad ka weriyay. Waxaad kale oo aad fiirisaa sharxusunna-barbahaari, bogga 50aad.

In madaxda muslimiinta hub loo qaato waxay caqiiddo u tahay khawaarij iyo muctazilo, arrin ahlusunnuhu yaqaannaan ma ahan. Fiiri fataawaha ibntaymiyah 28/128.

Haddaba in urur loo aasaaso shareecadi ayaan dabbaqaynaa, macnaha ku hoos jirana uu yahay dowladdii muslinka ahayd ee markaa jirtay ayaan xukunka ka tuuraynaa, oo annagaa ku fariisanayna, waxaan u maleynayaa in ay soo geleyso sharcigi mubaddalka ahaa, maxaa yeelay way sahlan tahay in qof kasta ceeb loo helo, haddii la yiraahdo dagaal ha lugu saxo, wax joogsanaya ma ahan, oo mid walba oo timaad duul baa dhaliilaya oo dhiiggooda bannaysanaya, markii ay iyagu ku fariistaanna kuwa kale ayaa dhaliilaya oo iyana dhiiggooda bannaysanaya, waa fidno aan dhammaaneyn.

Cibro waxaa noogu filan wixii dhacay taariikhihi la soo dhaafay, intee dhiig badan la soo daadshay, ka dibna aan waxba laga qaban munkarki la lahaa waxaa loo istaagay in meesha laga wareejiyo.

Xukunka fulin la fulin waayay kaliya luguma gaaloobo, ee saddex mar ayuu gaalnimo keenaa, waxaana noo kala dhigdhigay Cabdirraxmaan al mucallimi, caalimkii yamaneed oo culimada sunnada iyo caqiiddada looga danbeeyo qarnigan ka mid ahaa, wuxuu yiri:

والحكم بغير ما أنزل الله على وجوه:

الأول: أن يقضي به زاعماً أنه هو الذي أنزل الله مع علمه بكذبه ، كما كان اليهود يقضون في الزنا بالجلد والتحميم زاعمين أن ذلك هو حكم شريعتهم كاتمين لما في شريعتهم من أن حُكْمَهُ الرَّجْمُ .

Saddexda jeer ee ay gaalnimada keeneyso in wax lugu xukumo wax khilaafsan wixi Alle soo dejiyay waa kuwan:

Kan koowaad: in uu wax ku xukumo wax khilaafsan wixi Alle soo dejiyay misana yiraahdo kani waa wixii Alle soo dejiyay, isaga oo is og in uu been sheegayo, sidi yuhuuddu ay u xukumeen in qofki sineysta isagoo guur soo maray xukunkiisu yahay in la karbaasho, wejigana laga madoobeeyo, iyagoo sheeganaya in xukunki shareecadoodu uu sidaa qabo, iyagoo qarinya wixi sharcigoodu qabay oo ahaa in

dhagax lugu dilo (sida ku cad xadiithki ibni cumar ee bukhaari"6841" iyo muslim "1699" wariyeen).

الثاني: أن يقضي به زاعماً أنه حق وعدل مع علمه واعترافه بأنه خلاف ما أنزل الله ،
كأن يقضي مَنْ يدَّعي الإسلام بأن ميراث الأنثى من أبيها كميراث الذكر سواء .

Tan labaad: in uu sheegto kan khilaafay xukunka Alle in guddoonkiisu uu xaq iyo caddaalad yahay, isagoo og, qirsanna in waxa uu wax ku xukumay ay khilaafsan yihiin wixii Alle soo dejiyay, tusaale ahaan in qof islaam sheeganaya uu xukumo in gabadha iyo wiilku aabbahood si siman wax uga dhaxlaan, oo aan la kala badin karin.

الثالث: أن يقضي برأيه ويزعمه حقاً وعدلاً ولا يبالي أوافق الشرع أم خالفه .

Tan saddexaad: in wixii uu maskaxdiisa ka maago intuu wax ku xukmiyo haddana yiraahdo waa xaq iyo caddaalad, isagoo ay isugu mid tahay waxa uu xukumay in ay sharciga waafaqaan iyo in ay ka hor yimaadaan.

Haddaba haddii la sii macneeyo sida ay gaalnimada u keentay waa sidan:

فالأول: كَذِبٌ عَلَى اللَّهِ كما هو ظاهر، وتكذيب بآيات الله التي كتبتها؛ لأنه يجحد أن ما قضت به هو حكم الله ، فإن استحلَّ فَعَلَهُ ففي ذلك كذب وتكذيب آخر .

Kan koowaad: waa Alle oo lugu been abuurta, sida iska muuqata, sidoo kalena waa beenin la beeniyay aayadihi Alle ee uu qariyay. Maxaa yeelay wuxuu dafirsan yahay in waxa ay aayaduhu xukumeen uu yahay xukunki Alle, hadduu banneysto waxa uu sameynayo waxaa meesha imaanaya beenin cusub iyo in Alle been laga sheego oo tii hore ka dheeraada.

وأما الثاني والثالث: " فتكذيب بآيات الله عز وجل كما هو ظاهر ، وفيها كذب على الله أيضاً من جهة وصفه بما لا يليق به من الحكم بما ليس بعدل ولا حق ، ومن جهة إثبات شريك معه يشرع الأحكام فتكون طاعته حقاً وعدلاً بدون إذن من الله " .

Tan labaad iyo tan saddexaad: waa beenin aayadihi Alle la beeninayo sida iska muuqata, waxaa kale oo ku jira Alle oo laga been sheegay oo lugu tilmaamay wax aan u qalmin oo ah in uu xukumay wax caddaaladdi iyo xaqiba ka baxsan.

Sidoo kale beenta Alle laga sheegay waxay ka imanaysaa sugidda la sugay ku Alle wax la wadaaga, oo inta uu sharci dejiyo ku raaciddiisu noqonayso xaq iyo caddaalad, iyada oo aan Alle idan laga heysan.

اهـ من آخر صفحة من كراسة بخط المعلّم تحمل الرقم العام 8/4658، في مكتبة الحرم المكي.

Tan aad tiri:"Mida kale shekhow hadii messhii loo soo carari jiray culimadii iyo masaajidadii lagag cararo inteen u cararnaa, culimadii waxay noqdeen dhiig daadiyayala masaajidadii waxa laga dhigtay meel cidan laga hago inteen aadnaa"

Jawaabtu waxay tahay: carabtu waxay ku maahmaahdaa: " قد استسمت ذا ورم " oo macnaheedu yahay: qof jirro la bararan ayaad u qaadatay in uu cayilan yahay.

Waxaan uga gol leeyahay, armaad dad aan culima ahayn culima u qaadatay.

Soomaalida waxaa dhaqan u ah in qofki cibaadaatka ku dadaala, danbiyada waaweyn ee muuqdana iska dhowra in ay ugu yeeraan culimo. Oo caalimka iyo wadaadka mar marbaa isku mid laga dhigaa, waxaan u maleynayaa in mushkiladdu halkaas ka jirto.

Haddii arrinku sida aad u sheegeyso yahay, oo dhiiggana ay xaqdarro ku daadinayaan, masaajiddina dagaalka ka hagayaan, waa culimo lama dhihi karo. Xadiithki saxiixa ahaa wuxuu ahaa

" إن الله لا يقبض الله العلم انتزاعاً ينتزعه من صدور العلماء، ولكن يقبض العلم بقبض العلماء، حتى إذا لم يبق عالم اتخذ الناس رؤساء جهالاً فسئلوا فأفتوا بغير علم فضلوا وأضلوا" .

Alle cilmiga kuma qaado ka siibid uu ka siibayo qalbiga dadka, wuxuuse cilmiga ku qaadaa qaadidda culimada, marka ay culimadu dhammaato ayay dadku dad aan

waxba garanayn caleema saartaan oo wax weydiiyaan, markaasay cilmi la'aan iska jawaabaan, markaasay dhumaan, waxna dhumiyaan.

Xadiithku wuxuu tilmaamayaa in dadka looga yimaado dhinaca dadka aan wax aqoon.

Shaadibi wuxuu leeyahay: nin cilmiga ku xeeldheeri bidco ma billowdo, waxayse bidcadu ka dhacdaa qofki aan cagtiisu ku sugnayn cilmigaa uu bidcada ku dhex sameeyay.(fiiri kitaabkiisa ictisaam 1/192)

Abuubakr adarduushi mar uu xadiithkan ka hadlayey wuxuu yiri:

Cumar ibn khaddaab ayaa macnahan si fiican u sii iftiimiyay, oo wuxuu yiri: qof aamin ahi wax ma khiyaano, ee waxaa wax lugu ammaaneystay qof aan aamin ahayn, markaas ayuu wax khiyaanay.

Darduushi wuxuu ku daba xijiyay: annana waxaan leennahay: caalim dhab ahi weligii bidcoole ma noqon, waxaase wax la weydiiyay qof aan caalim ahayn markaas ayuu isna lumay dadkina lumiyay.

Tan masaajidda ku saabsanna waxaan leeyahay: masaajidda looma dhisin in dhiig lugu daadiyo, axaadiithtuna waa ay diidday in xuduudda masaajidda lugu oogo. Sida ku cad qisadi maaciz ee uu yiri: "idhabuu bihi farjumuuhu", cumar iyo ibnumascuud iyo geyrkood ba saasay qabeen. Fiiri fatxul baariga (13/157).

Masaajidda waxaa loo dhisay salaad, xusid Alle, Barashada diinta, iwm.